

Vita

Št. 78

maj 2012
letnik XIX

Strokovna zdravstvenovzgojna revija

foto: Andrej Strahovnik

Medicina na misiji

<http://www.revija-vita.com>; www.revijavita.si

ESSE

CSC Pharma, d.o.o.
Jana Husa 1a
Ljubljana
www.csc-pharma.si

PODARJA DODATNIH 2000 IZVODOV REVIJE

MOREL
tiskovna agencija

www.morel.si
neodvisni portal novic iz
Slovenije in sveta

Zavedamo se, da imamo
odlično zdravilo za vneto grlo.

A ker vsakemu mentol ne odgovarja,
lahko izberete tudi **okus limone**.

Tantum Verde je zdravilo, ki učinkovito lajša bolečine in otekline pri vnetju žrela.
V obliki pastil je na voljo tudi z okusom limone.

Ob nakupu katerih koli 2 izdelkov
TANTUM VERDE,
vam podarimo novo pršilo za nos
TANTUM PROTECT.

*Akcija velja samo za določene lekarne in spletne lekarne.

**OB NAKUPU
2 IZDELKOV
TANTUM VERDE
TANTUM PROTECT
GRATIS***

© DIRECTA

TANTUM® VERDE
www.tantum-verde.si

Imetnik dovoljenja za promet
CSC Pharma d.o.o.
Jana Husa 1a
1000 Ljubljana

Pred uporabo natančno preberite navodilo!
O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte
z zdravnikom ali s farmacevtom.

Misije so mirovne operacije, vse oblike vojaških in nevojaških dejavnosti za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru, za katere imajo mandat, ki ga ponavadi odobrijo mednarodne organizacije. Vojak je ključni člen misije, ki opravlja operativne naloge. Govorimo o pripravljenosti za delovanje, ki jo je potrebno razumeti kot, raven sposobnosti enote za izvedbo bistvenih nalog, ki izhajajo iz njenega poslanstva. Od vojaka se enostavno pričakuje, da je na voljo ves čas, opravlja naloge kjer koli in kadar koli in da jih opravi uspešno. Pravi pokazatelj pripravljenosti enote ni vedno in samo veliko urjenja, ampak tudi konfrontacija s svojo lastno enoto.

PRIPRAVE NA MISIJO

Slovenska vojska (SV) je napotila svoj prvi kontingent na mirovno operacijo ALBA leta 1997 v Albanijo. Vse do danes so svoje poslanstvo v tujini opravljali številni pripadniki SV. Sodelovanje pripadnikov v vseh kontingentih SV (SVNKON) se je izvajalo uspešno ob specifikah delovanja glede na območje odgovornosti in tipa opravljanja nalog v različnih državah (Albanija, Afganistan, BiH, Irak, Kosovo, Libanon, Makedonija, Sirija, Somalija): V zadnjih 15 letih je SV uporabljala različne strokovne pojme, s katerimi je opredeljevala naloge, delovanje in izvajanje poslanstva SVNKON v tretjih državah. Na splošno lahko govorimo o temeljnih pojmih.

Mirovne operacije se razlikujejo od mehanizma kolektivne varnosti in če je slednji kaznovalni-kooperativni proces, ki se aktivira z identifikacijo in razglasitvijo skupnega sovražnika, mirovne operacije temeljijo na predpostavki, da sovražnika ni, ampak so le sprte strani. Med letoma 1984 in 1993 je bilo pod okriljem Organizacije združenih narodov (OZN) izvedenih 37 mirovnih operacij. S padcem berlinskega zidu in s koncem hladne vojne pa so mirovne operacije postale bistveno bolj kompleksne. Goulding jih je klasificiral v šest skupin, pač glede na različne način vloge in namen:

- a) preventivno delovanje,
- b) tradicionalne mirovne operacije OZN za ohranjanje miru,
- c) mirovne operacije, ki skrbijo za realizacijo splošnega sporazuma, ki je že sklenjen med sprtimi stranmi,
- d) zaščita razdeljevanja humanitarne pomoči, medtem ko spopadi še trajajo,
- e) mirovna operacija v državi, v kateri je brezvladje
- f) operacije za preprečevanje kršitve dogovorov in sporazumov v določenem mednarodnem konfliktu s pomočjo prisile.

Izraz mirovne operacije je v slovenskem jeziku najpogosteje uporabljena pojmovna ustreznica za angleška izraza, to sta peace operations ter peace support operations. Jelušičeva pravi: „da so mirovne operacije vse oblike vojaških in nevojaških dejavnosti za vzpostavitev in ohranjanje mednarodnega miru, za katere imajo mandat, ki ga ponavadi odobrijo mednarodne organizacije (najbolj zaželeno je, da je to varnostni svet Združenih narodov).”

Konflikt je situacija, v kateri sta pogosto prisotna nasilje ali grožnja z nasiljem. Je posledica nasprotovanja ali prekrivanja interesov, povezanih z nacionalnimi vrednotami, materialnimi viri ali s prerazporeditvijo politične in druge moči. Glede na stopnjo in pogostost nasilja razlikujemo konflikte nizke, srednje in visoke intenzivnosti. Glede na vrsto sovražnosti razlikujemo nenasilne konflikte, nekonvencionalne sovražnosti, konvencionalne sovražnosti in nuklearne sovražnosti (Vlada RS; 2006:95-96).

Ustanovna listina OZN v svojem prvem poglavju ločuje tri osnovne kategorije varnostnih mehanizmov, ki preprečujejo konfliktno situacijo v mednarodni skupnosti:

- Mirno reševanje sporov ;
 - Akcije ob ogrožanju miru, kršitvi miru ob in agresivnih dejanjih ;
 - Mirovne operacije OZN.
- V strokovni literaturi ne obstaja poenotena terminološka opredelitev pojmov oziroma operacij, ki se izvajajo na temelju ustanovne listine OZN. Najpogosteje se uporabljata dva osnovna pojma, ki obsegata vse navedene tipe operacij, in sicer:
- Mirovne operacije (peace operations) in operacije v podporo miru (peace support operations).

Slednji termin je nekoliko novejši in

se uporablja predvsem v okolju Nato medtem ko je prvi povezan predvsem z OZN.

Operacije v podporo miru so se v strokovni literaturi začele izvajati, ko so se aktivnosti nekdanjih tradicionalnih mirovnih operacij za ohranjanje miru v okviru OZN, v katerih so sodelovale predvsem vojaške sile, razširile na vrsto nevojaških akterjev oziroma organizacij in na veliko novih aktivnosti, predvsem policijskega, političnega, diplomatskega in ekonomskega značaja. Izraz operacije v podporo miru vključuje aktivnosti civilnih in vojaških organizacij za vzpostavitev miru ter preprečitev trpljenja človeštva. Gre za večfunkcionalne operacije, ki vključujejo tako vojaško silo, diplomacijo kot tudi humanitarno pomoč.

Danes se v SV in v strokovni literaturi najpogosteje uporablja termin mednarodne operacije in misije oziroma MOM. Takšno poimenovanje si lahko razlagamo kot posledico sodelovanja SV pri izvajanju nalog, ki ne sodijo več med klasično pojmovanje mirovnih operacij, s čimer izkazuje širjenje spektra opravljanja nalog SVNKON v tujini.

FIZIČNA IN PSIHIČNA PRIPRAVA

Pojmovanje motivacije vojakov (ang. military motivation) se lahko opredeli na različne načine, predvsem pa preko koncepta pojasnjevanja človeškega vedenja v stresnih situacijah. Vedenje vojakov pri opravljanju operativnih nalog (v boju ali na MOM) se najpogosteje izraža preko preučevanja primarnih vojaških skupin (oddelek – 10 pripadnikov, vod – 30 do 40 pripadnikov) in njihovega odnosa do vojaške (sekundarne) organizacije. Trdimo lahko, da je vojak tesno navezan na svojo enoto toliko časa, kolikor dolgo čuti, da mu enota zagotavlja zadovoljevanje temeljnih psiholoških

in družbenih potreb. V koliki meri je primarna vojaška skupina kohezivna, je veliko odvisno od tega, ali je enota sposobna odvrčati in zmanjševati vpliv vseh tistih dejavnikov, ki so značilni za vojaško dezintegracijo (obup, odtujenost, razpad vodenja in poveljevanja, zadnji korak je razpad primarne skupine). Zunanja grožnja poveča solidarnost in trdnost medsebojnih vezi med vojaki v enoti.

Pripravljenost vojaške enote in slehernega vojaka, da sledi ciljem vojaške organizacije, je v največji meri odvisna od sposobnosti njihovih voditeljev (v našem primeru vojaških poveljnikov na vseh ravneh poveljevanja). Uspešen poveljnik lahko vodi vojaško enoto z različnimi organizacijskimi mehanizmi, psihološkimi tehnikami in indoktrinacijo s ciljem, da so norme in vrednote vojaške enote čim bolj enake z normami in vrednotami organizacije (SV). Da pa je voditelj pri tem uspešen, pred tem nujno potrebuje zaupanje članov skupine (svojih podrejenih). To pa pridobi z

izražanjem strokovnosti, skrbi za podrejene in z osebnim delovanjem po načelu „vodi z zgledom“ .

Vsak posameznik nosi v sebi pečat kulturnih idr. vrednot civilnega okolja (prijaznost, svobodo izražanja, tabu ubijanja, svobodo gibanja...). Vstop v svet avtoritete, hierarhije, poslušnosti in izvajanja ukazov je šok za vsakega posameznika, ki obleče vojaško suknjo. Zato vojaki v času osebne tranzicije iz civilista v vojaka doživljajo kulturni šok. Neprestan psihološki pritisk ob sočasnem urjenju je primaren ali kot je izjavil nek ameriški polkovnik leta 1970:” Potrebno je samo eno leto, da iz povprečnega civilista ustvariš zelo učinkovitega vojaka”. Dejstvo je, da večina vojakov v času osnovnega usposabljanja težko dojame smisel svojega početja, ki je do skrajnosti naporno in intenzivno. Ker je izvajanje namenske naloge nenapovedljivo, pride do dezorientacije vojakov zaradi različnih zunanjih dejavnikov (noč, dim, prah, ekstremne temperature, dež, prisotnost smrti). To spoznanje je za vojaka ključno, saj ga

naredi zaradi tega zbranega (kratek čas) in preračunljivega, destruktivnega ter fizično in čustveno izčrpanega. Če vojak podleže obupu, lahko proces dezintegracije izniči vojakovo individualno pripravljenost za delovanje, ki jo je osvojil v času osnovnega urjenja. Od notranjih dejavnikov pa ga najbolj ogrožajo neformalni odnosi znotraj enote. Zato pravi pokazatelj pripravljenosti enote ni vedno in samo veliko urjenja, ampak tudi konfrontacija s svojo lastno enoto. Vojaška dezintegracija je zelo nepredvidljiv proces, saj lahko dve enaki enoti v istem okolju in situaciji odreagirata povsem drugače. Takšne variacije lahko smiselno pojasnimo samo s skupinskimi procesi, kar nas sili od pomembnosti posameznika k skupini.

Če je sinonim za uspešno opravljanje nalog vojaških enot na MOM njihovo preživetje, potem je ena glavnih nalog razvoja vojaške enote v fazi garnizonskega načina življenja, da doseže zahtevne standarde usposabljanja tako na individualni, kot tudi na kolektivni ravni. Torej govorimo lahko o pripravljenosti za delovanje, ki jo je potrebno razumeti kot, raven sposobnosti enote za izvedbo bistvenih nalog, ki izhajajo iz njenega poslanstva. Od vojaka se enostavno pričakuje, da je na voljo ves čas, opravlja naloge kjer koli in kadar koli in da jih opravi uspešno. Takšen način uporabe vojaka 21. stoletja pa zahteva specifične priprave, podporo v odlični opremi, organiziranosti, usposabljanju, voditeljstvu, predanosti vojaškemu kolektivu z visoko stopnjo medsebojnega zaupanja. Nova oprema, tehnologija, organizacija in način urjenja so enotam v pomoč in oporo, a vse to se izkaže za nepomembno, če se taktične enote ne morejo razviti v stabilne in sposobne za delovanje v najtežjih pogojih. Trend izvajanja nalog vojaških enot temelji na razpršenem delovanju (disperzivnost). Decentralizacijsko in asimetrično delovanje vojaških enot tudi pri opravljanju nalog na MOM zahteva večjo avtoriteto in avtonomijo manjših taktičnih enot ter s tem tudi višjo stopnjo usposobljenosti ter pravilne presoje in na to nanašajoče se odločitve v kritičnih trenutkih. Zato ocenjujem, da človeški dejavnik v večini primerov odloča o uspešnosti delovanja pripadnikov SV na MOM.

Motivacija je odraz pripravljenosti posameznika za usmerjanje naporov v doseganje ciljev organizacije. Motivacija se doseže z lastnim zgledom, s prepričanjem v upravičenost uporabe vojske, z ustvarjanjem povezanega kolektiva in s sistemom nagrajevanja ter kaznovanja (Vlada RS; 2006, 97).

Do povečanja solidarnosti v enoti, ki je izpostavljena zunanji grožnji, pride takrat, ko vsak član skupine prevzame svoj del odgovornosti znotraj nje. S tem se doseže, da je možnost razvoja internih nesoglasij v skupini zmanjšana na minimum.

»Skrb za človeka in okolje je naše vodilo«

Izdajno mesto:

**Prodajalna
ORTOPEDIJA**

Ipavčeva 6, Celje

Tel.: 03 42 64 504

Tel.: 03 45 64 563

ortopedija@cri.si
www.cri.si

- izdelava ortopedске obutve in vložkov po meri stopala
- prodaja medicinskih pripomočkov (različne hodulje, bergle, križni in kilni pasovi, sedeži za kopalne kadi, wc nastavki, toaletni stoli ...)
- izposoja medicinsko tehničnih pripomočkov (negovalne postelje, trapezi, blazine proti preležaninam, invalidski vozički ...)
- vzdrževanje in popravila medicinsko tehničnih pripomočkov

Smo pogodbeni dobavitelj ZZS.
Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije

maj. mag. Boštjan Močnik

Področje celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske in njihovih družinskih članov zajema vse aktivnosti, s katerimi poskrbimo za dobrobit posameznika. S programi pomoči razvijamo aktivnosti, ki pozitivno vplivajo na učinkovitost pri delu in splošno zadovoljstvo. Gre za dejavnosti, s katerimi znižujemo raven stresnih stanj, krepimo psihofizično pripravljenost, na neobvezen in zanimiv način povezujemo pripadnike izven delovnega časa in pomagamo pri kadrovskih, finančnih in drugih vprašanjih.

2.

LE ZADOVOLJNI POSAMEZNIKI USTVARJAJO DOBRO ENOTO

Slovensko vojsko odlikuje visoka stopnja profesionalnosti, delovanje, skladno z najvišjimi standardi in visoka stopnja pripadnosti. Poklicna vojska potrebuje poleg sodobne opreme tudi usposobljene in predvsem motivirane ljudi, ki z njo delajo. Upoštevanje teh dejstev in profesionalizacija sta prinesla s seboj tudi program celostne skrbi za pripadnike SV in njihove družinske člane (CSP).

Iz leta 2007 je Zakon o službi v Slovenski vojski, ki v 7. poglavju opredeli pomoč in podporo družinam poklicnih in rezervnih pripadnikov SV. Področje celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske in njihovih družinskih članov zajema vse aktivnosti, s katerimi poskrbimo za dobrobit posameznika. S programi pomoči razvijamo aktivnosti, ki pozitivno vplivajo na učinkovitost pri delu in splošno zadovoljstvo. Gre za dejavnosti, s katerimi znižujemo raven stresnih stanj, krepimo psihofizično pripravljenost, na neobvezen in zanimiv način povezujemo pripadnike izven delovnega časa in pomagamo pri kadrovskih, finančnih in drugih vprašanjih. Področja pomoči zajemajo tudi vse programe, s katerimi nudimo določene storitve, ki bi jih lahko sicer sami pridobili v civilnem okolju, pa jih zaradi časa, delovnega angažiranja ali ločenosti od družine ne morejo. Poleg urejanja statusa pripadnikov obsega tudi zdravstveno, psihološko, socialno in varstveno oskrbo, pravno pomoč, versko-duhovno oskrbo, športne aktivnosti in organizirano preživljanje prostega časa ter še marsikaj drugega.

Slovenska vojska je postopno, a odločno začela izvajati program CSP. Rezultati se že kažejo v povečanem zadovoljstvu pripadnikov in njihovih družin. Naše dejavnosti obsegajo vse spodaj naštetu in tudi idej za lepšo in boljšo prihodnost nam ne bo zmanjkalo.

Na področju CSP aktivno sodeluje več strokovnjakov. V sklopu vojske so zaposleni izkušeni pravniki, ki lahko prav-

no svetujejo in pomagajo v marsikateri papirnati »zagati«. Pravniki spremljajo spremembe na normativnem področju, rešujejo zadeve s področja delovnega prava, zagotavljajo strokovno pomoč pri vodenju disciplinskih in odškodninskih postopkov.

DUHONA IN PSIHOLOŠKA OSKRBA

Vojaški kaplan ima za vas vedno pripravljeno toplo besedo in prijazen pogled. Svetuje glede etičnih in moralnih vprašanj, zagotavlja možnosti za izpovedovanje vere, sodeluje na vojaških praznovanjih in žalovanjih, opravlja zakramente in ostale obrede ter izvaja humanitarno in karitativno delovanje, vzdržuje stike z lokalnimi duhovniki. Za vas organizira in izvaja vse vrste cerkvenih obredov, družinska srečanja. Psihologi skrbijo za mentalno higieno in zdravje, higieno pripadnic in pripadnikov SV. Izvajajo psihološko podporo pripadnikov pri usposabljanju, ob dolgih odsotnostih, velikih pritiskih, stresu in osebnostnih stiskah. Sodelujejo pri načrtovanju in spremljanju psihosocialne klime in bojne morale, sodelujejo v kadrovskih postopkih in pri službenih razgovorih. Lahko priskočijo na pomoč tudi družinskim članom ob osebnih stiskah in težavah. Vsem je vedno na voljo oddelek za psihološko dejavnost Poveljstva sil Slovenske vojske, ki je vzpostavil stalno dosegljivo telefonsko številko, na katero lahko v stiski pokličejo pripadnice in pripadniki SV in njihovi družinski člani. Psiholog, dosegljiv na tej številki, vam bo prisluhnil in po potrebi ustrezno strokovno pomagal. Najpomembnejša je CSP med odhodom pripadnikov na mednarodne operacije in misije. Ker se v SV zavedamo, da je z odhodom posameznika na mednarodno operacijo ali misijo (MOM) veliko dela in je večina vsakodnevnih aktivnosti preložena na ramena naših družin, si prizadevamo in želimo pomagati. Že kar nekaj let ob odhodu v MOM družinam razdelimo zgibanke

»Če te pič, pa poklič!«. V njej so zbrane glavne informacije, ki pomagajo posameznikom poiskati morebitno pomoč ali informacijo o svojih najbližjih iz naše organizacije. V okviru dela z družinami pripadnikov na MOM izvajamo še vrsto drugih aktivnosti. Pred misijo in po njej organiziramo družinska srečanja, med misijo srečanja z videokonferencami, na kateri se družinski člani vidijo s svojimi najdražjimi in se seznanijo z njihovim delom, kolektivom, hkrati pa se pogovorijo in družijo z drugimi družinskimi člani, ki so v podobni situaciji. Z njimi delijo svoje izkušnje »življenja na daljavo« in navezujejo stike, ki pomagajo prebroditi odsotnost. Slovenska vojska se trudi tudi dnevno omogočiti pripadnikom v tujini stike z domačimi preko interneta ali telefona. Pripadniki po prihodu iz MOM pogosto ne znajo ponovno zaživeti z družino, zato veliko pozornost namenimo tudi »pomisjski« pripravi posameznika na ponovno življenje doma.

VOJAKOVA DRUŽINA

Veliko pozornosti namenjamo družini, saj se pogosto pokaže, da tudi malenkostni pozitivni prispevek delodajalca lahko naredi zakon, odnos uspešnejši. Tako za aktivno preživljanje skupnega časa organiziramo športne aktivnosti za celo družino, pare, otroke vsako sredo zvečer. Športne aktivnosti so prilagojene tako pripadnikom SV kot njihovim družinskim članom, vse pa poteka pod strokovnim vodstvom usposobljenih voditeljev. Programa se športno udeležuje že več kot 50 mamic in očkov oziroma mož ter žena, medtem pa za otroke skrbijo veseli in zabavni animatorji. S temi športnimi aktivnostmi so poskrbeli, da družine niso ločene od pripadnika, ko izvaja aktivnosti za dobro opravljanje nalog v službi, torej za dvigovanje psihofizične pripravljenosti. S CSP so npr. v 1. brigadi SV omogočili vsem ožjim družinskim članom uporabo fitnesa v telovadnici Vojašnice Franca Rozmana Staneta.

OBLIKE OBVEŠČANJA

Ker se zavedamo, da pravočasna in popolna informiranost dviguje moralo in zagotavlja smisel, poskrbimo tudi za obveščenost pripadnikov in družinskih članov. Poleg znanstveno-strokovnih publikacij, kot je Sodobni vojaški izzivi, izdajamo tudi revije, ki imajo informativni značaj. Revija Slovenska vojska s svojo vsebino zajema celotno obrambno-varnostno dogajanje v RS. Natančno spremlja in dokumentira vse večje dogodke tako ministrstva kot enot SV. Piše se o strokovnih temah, novi opremi in oborožitvi, dotakne se zgodovine in običaje pripadnikov na delu v tujini oziroma na mirovnih misijah. Najbolj pa se pripadnikov in družin dotaknejo revije enot, kot na primer glasilo 1. brigade SV Prvi, glasilo 72. brigade, revija Vojaške policije Častno in predano ipd. Te revije pišejo pripadniki sami. Pišejo o sebi, o svojem delu, svojih vtisih, usposabljanju, nalogah, predstavljajo se vodilni častniki, podčastniki, izjemni vojaki. Pogosto v te revije svoje mnenje napišejo tudi sami družinski člani.

Drug način informiranja je dežurna služba v poveljstvih in enotah Slovenske vojske. Dežurstvo poteka nepretrgoma, sedem dni na teden, 24 ur na dan. Delovno mesto operativnega dežurnega je v operativnem centru, kamor se stekajo vse informacije in zahteve, ki zadevajo trenutni položaj in dejavnosti poveljstev oziroma enot. To pomeni, da ima dežurna služba dostop do večine informacij o dogajanju z enotami SV na terenu in je dosegljiva 24 ur. Koristne informacije in sveže novice lahko dobite tudi preko interneta: www.slovenskavojska.si, www.postanivojak.si ali www.mors.si.

Eden od vidikov skrbi za posameznika v SV je tudi njegovo stalno usposo-

Humanitarnost in medsebojna pomoč naši organizaciji nista tuji. Za naše ljudi nam ni vseeno. Pogosto organiziramo akcije zbiranja pomoči. Nazadnje so v 1. brigadi SV pomagali invalidsko upokojenima pripadnikoma, ki sta zaradi prometne nesreče, stara manj kot trideset let, postala invalida. Kljub nezaviljivemu gospodarskemu stanju in dejstvu, da ju nekateri niso poznali, so z motom »Vrednota človeštva je dajati, ne jemati!« zbrali več kot 9000 evrov. Da so dosegli namen in pomagali, pove Borisova zahvala: »Najlepše pa se zahvaljujem osebi, ki je na to dobrodelno akcijo pomislila in jo tudi izpeljala. Kruta usoda me je iztrgala iz vaših vrst, vendar me niste pustili samega v tem težkem času, ki ga doživljam. Zato hvala za vsa dobrota, ki mi jo nudite VSI, bivši in sedanji pripadniki 1. brigade in SV, hvala vsem in vsakemu posebej!«

bljanje in izobraževanje, kar posledično omogoči tudi njegovo intelektualno rast in osebno zadovoljstvo. Zato ima SV zelo veliko sposobnih, izobraženih in pametnih ljudi, ki jim je treba v sistemu dati priložnost. Zato našim pripadnikom povemo, kako zelo so pomembni za organizacijo, za ekipo, za tovariša. Humanitarnost in medsebojna pomoč naši organizaciji nista tuji. Za naše ljudi nam ni vseeno. Pogosto organiziramo akcije zbiranja pomoči. Nazadnje so v 1. brigadi SV pomagali invalidsko upokojenima pripadnikoma, ki sta zaradi prometne nesreče, stara manj kot trideset let, postala invalida. Kljub nezav-

iljivemu gospodarskemu stanju in dejstvu, da ju nekateri niso poznali, so z motom »Vrednota človeštva je dajati, ne jemati!« zbrali več kot 9000 evrov. Da so dosegli namen in pomagali, pove Borisova zahvala: »Najlepše pa se zahvaljujem osebi, ki je na to dobrodelno akcijo pomislila in jo tudi izpeljala. Kruta usoda me je iztrgala iz vaših vrst, vendar me niste pustili samega v tem težkem času, ki ga doživljam. Zato hvala za vsa dobrota, ki mi jo nudite VSI, bivši in sedanji pripadniki 1. brigade in SV, hvala vsem in vsakemu posebej!« Ne skrbimo samo za svoje pripadnike. Več kot pripravljeni smo pomagati drugim, naravi. Spomnimo se naravne katastrofe v Železnikih, lanskoletnih septembrskih poplav. Vojaki smo prav nervozno čakali klic na pomoč. Bili smo pripravljeni. Kolikokrat vzleteli dežurna posadka 15. helikopterskega bataljona SV, da rešuje v gorah, gasi požare! Vedno smo pripravljeni pomagati.

In naše želje, ideje? Želeli bi imeti vojaški vrtec, želeli bi intenzivno pomagati pripadnikom pri selitvah, omogočiti pripadnikom SV bonitete pri uporabi civilnih storitev, kot so na primer lažje pridobivanje kreditov, popusti pri nakupu opreme, vstopninah, saj ne nazadnje služimo domovini. Še veliko stvari je, ki bi se jih dalo narediti za lepši vsakdan posameznika SV.

Menim, da je celostna skrb za pripadnike in njihove družinske člane bistvenega pomena, kajti le zadovoljen posameznik je lahko dober. V SV imamo vire za izvajanje takšnih dejavnosti in aktivnosti in čas je, da jih zajamemo s polno zlico. Vse to, kar smo zapeljali, bi moralo postati del dnevnega reda celotne SV. To bi bil uspeh.

stotnica Nina Raduha

Za vašo prostato

CONPROSTA®

前列康
PRELIMIN
PRELIMIN
PRELIMIN

www.conprosta.si
S CERTIFIKATOM FDA

prehransko dopolnilo
na voljo v lekarnah

ENLARGE
za spolno moč

prehransko dopolnilo za moške
na voljo v lekarnah

www.enlarge.si | 051 801 801

Strokovna, zdravstvenovzgojna revija Vita • Izdaja tiskovna agencija MOREL • Glavni in odgovorni urednik Emil Lukančič Mori • Strokovna urednica Majda Mori Lukančič, ZD Ljubljana • Strokovna sodelavka dr. Liliana Brožič, ministrstvo za obrambo republike Slovenije • Tehnično urejanje in oblikovanje Jaša Schmidt • Naklada 15.000 izvodov • Naslov uredništva Tiskovna agencija MOREL d.o.o., Reboljeva 13, 1000 Ljubljana, e-mail: info@morel.si • Po mnenju Ministrstva Republike Slovenije za zdravje je revija Vita nacionalnega pomena • ISSN 1318-6620 • Revija Vita je strokovna, zdravstvenovzgojna revija • Revija Vita se deli brezplačno • On line VITA: <http://www.revija-vita.com>, www.revijavita.si

Vojaška psihologija je veja psihologije, ki se ukvarja z delovanjem človeka v okviru oboroženih sil in oboroženih konfliktov. Članek predstavlja, kako je psihologija vpeta v vojaško organizacijo, kakšna je njena vloga in na kakšne načine pripomore k dvigu bojne sposobnosti vojske.

3.

VOJAŠKA PSIHOLOGIJA

V SLOVENSKI VOJSKI

Vojaška organizacija je zelo specifičen tip organizacije. Je ena izmed redkih organizacij, ki je namenjena delovanju prav v ekstremnih pogojih kaosa, nasilja in nevarnosti. Da lahko v tovrstnih pogojih deluje, so vojske skozi zgodovino razvile mehanizme, ki so ljudi pripravili, da to lahko počno in so pri tem tudi čim bolj uspešni. Tako so se razvili mehanizmi napornih urjenj, ki človeka pripravijo na težke psihične in fizične obremenitve boja, mehanizmi pogojevanja, preko katerega začne človek določena dejanja izvajati refleksno, ter mehanizem spoštovanja avtoritete in kaznovanja odklonskih vedenj, ki zagotavljajo zanesljivejše delovanje človeka med ognjem. Zaradi tovrstne specifikke dela je jasno, da vojak – tako kot policist ali gasilec – ne more biti vsak.

Tega so se vojske zavedale že v preteklosti in kaj hitro v svoje vrste vključevale tudi psihologijo. Že okrog prve svetovne vojne so določene zahodne armade uporabljale psihologe v procesih ocenjevanja sposobnosti kandidatov za bojevanje, ob začetku vojne pa tudi za zdravljenje psihičnih posledic bojevanja. To, v osnovi klinično delo, je kaj kmalu preraslo tudi v vključevanje psiholoških znanj v procese usposabljanj poveljniškega kadra ter izdelave učinkovitejših programov urjenj, nato pa preraslo tudi na področja upravljanja s kadri.

Dandanes v modernih zahodnih vojskah praktično ni področja, kjer ne bi, v takšni ali drugačni obliki, zasledili psihologije. Ta se uporablja za izbor in razvoj kadra, izdelave učinkovitejših ekip, priprav enot na delovanje v ekstremnih razmerah, zdravljenje posledic bojnega delovanja in, navsezadnje, v procesih poučevanja psihologije in vodenja, torej pravega dela z ljudmi, da bodo ti vodji in organizaciji dali kar največ.

Slovenska vojaška psihologija za tuji ne zaostaja. Kot podporni element se v delo in razvoj Slovenske vojske vključuje na praktično vseh zgoraj naštetih področjih.

Delo vojaških psihologov v Slovenski vojski lahko razdelimo na tri področja: organizacijsko-kadrovsko, klinično ter pedagoško. Prvo je podobno delu psihologov v civilnih delovnih organizacijah, drugo delu psihologov v zdravstvenih ustanovah, tretje pa delu psihologov v šolstvu. Čeprav so podobnosti očitne, pa gre pri delu v vojski vseeno za specifične oblike dela, ki bodo opisane v nadaljevanju.

Psihologi, ki delujejo na tem področju, so najbolj vpeti v delo in življenje enot. Običajno gre za strokovnjake, ki se nahajajo na nižjih, taktičnih nivojih vojaške organizacije. Ti psihologi z enoto živijo, poznajo njene pripadnike, so na razpolago za pomoč ali svetovanje tako vojakom kot poveljniškemu kadru. Ena ključnih nalog je prenos psiholoških znanj dela z ljudmi na poveljnike, da bodo ti lažje – in učinkoviteje – delali s svojimi podrejenimi in razvijali enoto v učinkovit tim.

Delo je raznoliko. Lahko gre za analize organizacijske klime, anketiranje in pomoč pri internih selekcijah, uvajanje novo prispelih vojakov ali poveljnikov, izvajanje tečajev ali psihološko svetovanje pripadnikom enote ali njihovim družinskim članom. Posebno mesto imajo priprave enot na delovanje v stresnih razmerah, na delovanje v okviru mednarodnih operacij in misij.

Priprave enot na misije se praviloma prične že mesece pred dejanskim odhodom. Psiholog pri svojem delu izhaja iz dejstva, da na misiji daleč najbolje delujejo enote, katerih formalna in neformalna struktura sta usklajeni, v katerih vlada kohezija, odprta komunikacija in delo za skupen cilj. Psiholog tako najprej ugotavlja, kakšni so odnosi, nato pa s svojimi nasveti pripadnikom te odnose skuša popravljati ali razvijati. Pri ugotavljanju stanja ima na razpolago različna orodja, od vprašalnikov in anket do individualnih razgovorov s poveljniki ali skupinskih sestankov z vojaki. Pri tovrstnem delu je, prav tako kot vojaški kaplan, zavezan poklicni eti-

ki. Zbrani podatki mu služijo za oceno stanja, v katerem ni ključen posameznik, temveč področja, ki zahtevajo večjo pozornost. Lahko, da je potrebno zvečati kohezijo med posameznimi skupinami vojakov, lahko, da je opaziti preveliko oddaljenost poveljnika od svojih podrejenih, lahko, da gre za pomanjkljivo komunikacijo med poveljniškim kadrom in podobno. Ukrepi so odvisni od zaznane problematike. V prvem primeru, na primer, psiholog svetuje več skupnih aktivnosti ali izdelavo timov, v kateri bodo morali vojaki, ki drugače ne sodelujejo pogosto, delati z ramo ob rami, v drugem primeru svetuje poveljniku, kako izboljšati svoje vodenje, v tretjem pa s skupnimi sestanki ali tečaji spodbuja komunikacijo med poveljniki.

Pred odhodom psiholog izvede še krajše tečaje s področja stresa in problematike, povezane z odsotnostjo od doma. Med misijo se psiholog z enoto srečuje na različne načine. Lahko gre z njo za celoten čas misije, lahko za krajši čas in se v celotnem trajanju misije izmenjata dva, lahko prihaja na občasne obiske ali pa je zgolj pripravljen v domovini, da enoti pomaga, če se ta obrne nanj. Režim prisotnosti je odvisen predvsem od števila in razpoložljivosti psihologov kakor tudi od obsega enote, ki je odšla na misijo.

Delo se nadaljuje tudi po prihodu z misije. Enote imajo po prihodu sestank s psihologom in ta je na voljo tako njim kot družinskim članom v procesu ponovnega prilagajanja na domače okolje.

Medtem, ko organizacijsko-kadrovski psihologi (običajno imenovani tudi »enotovni« psihologi) delujejo v enotah, se psihologi s kliničnega področja dela nahajajo v vojaški zdravstveni inštituciji. Težišče njihovega dela predstavljajo klinično psihološki pregledi, izdelave psiholoških ocen delazmožnosti, svetovalno in psihoterapevtsko delo. Tovrstni psihologi pregledajo vsakega kandidata, ki se želi

zaposliti v Slovenski vojski, vsakega vojaka, ki odhaja na misijo, kakor tudi vsakega pripadnika v okviru obdobjih zdravstvenih pregledov. Tovrstno delo se v osnovi ne razlikuje preveč od dela v civilnih zdravstvenih strukturah, je pa specifično. Od psihologa zahteva poznavanje specifičnih orodij selekcije in klasifikacije kakor tudi poznavanje dela in razmišljanja vojaka.

Del psihologov se nahaja tudi v okviru vojaških izobraževalnih inštitucij. Njihova naloga je pedagoško, razvojno, raziskovalno in publicistično delo na področju vojaške psihologije in psihologije vodenja. Pomen te veje je tako izobraževalni kot razvojni. Psihologi v okviru predavanj in tečajev vzgajajo

bodoče generacije poveljnikov in jim dajejo orodja za boljše vodenje in delo z ljudmi kakor tudi za uspešnejšo izdelavo vojaških timov. Nemalokrat se bo zgodilo, da bodo to vsa znanja dela z ljudmi, ki jih bo imel poveljnik kasneje na razpolago pri svojem praktičnem delu v enoti.

Cilj vseh treh oblik delovanja slovenske vojaške psihologije je isti – pomagati Slovenski vojski, da bo uspešnejša pri delovanju v ekstremnih razmerah. To delo ni vedno enostavno. Psiholog je po svoji osnovni usmeritvi humanist, pa vendar mora delovati v organizaciji, ki mora človeka zlititi v stroj, ki bo zmožen delovati v ekstremnih razmerah in po potrebi tudi izvajati nasilje. Prav

tako ni vedno enostavno jadrati med pričakovanji poveljnikov, ki od psihologa želijo pomoč pri izgradnji dobrih vojakov, ter med pričakovanji posameznikov, katerih motivi niso vedno usklajeni s pričakovanji poveljnikov oziroma organizacije. Na začetku sem zapisal, da vojak ne more biti vsak. Podobno pravzaprav velja tudi za vojaške psihologe. Za dobro, predvsem pa uspešno delo v vojaški organizaciji mora psiholog pokazati znanje in talent, predvsem pa ljubezen do vojaškega poklica in življenja.

Gregor Jazbec, višji vojaški uslužbenec

MISIJE, VOJAKI, DRUŽINE, PSIHOLOGI

SV je dejavna na mednarodnih operacijah že od 1997. leta. Že od samega začetka so bile priprave naših pripadnikov zelo obsežne in zahtevne, vendar so bile psihološke priprave na začetku namenjene predvsem seznanjanju vojakov s stresom, upravljanju z njim in kohezivnosti enote. Ob tem pa smo prezrli pomen in vpliv družin ter ožjih socialnih mrež na vojakovo počutje ob daljši odsotnosti od doma. Praksa nas je hitro soočila z dejstvom, da je lahko problematika, povezana z družinskimi odnosi in situacijo doma, za vojake ena najbolj obremenilnih in najtežje rešljivih situacij na misiji, kar seveda močno vpliva na njihovo počutje in posledično na njihovo delo. Danes tej temi posvečamo veliko več pozornosti. V 1. brigadi SV imamo tri psihologe, za katere so ravno priprave na misije ena izmed glavnih nalog. Psihološka podpora vojakom na misijah se v osnovi deli na tri dele: na priprave pred odhodom, pomoč in podporo med samo misijo in pripravo na prihod domov. V fazi priprav na odhod na misijo vojake, poleg že zgoraj omenjenih tem, seznanimo z dejavniki, ki omogočajo čim boljše pripravo njih in njihovih domačih na daljšo odsotnost od doma: od povsem tehnično-administrativnih detajlov (različna pooblastila, razpolaganje s financami, medicinska dokumentacija, registracija, oporoka, vzdrževalna dela in servisi, različna zavarovanja ipd.) do pomena medosebnih odnosov v družini in odnosa družine do njihove napotitve. Pripadnike vzpodbujamo, da delijo z bližnjimi vse informacije, povezane z odhodom na misijo, da vključujejo družino v aktivnosti enote, če jih ta organizira, in da domače pravočasno pripravijo na svoj odhod. Pred odhodom na misijo vsak pripadnik dobi kartico ali prospekt z različnimi kontakti. Na njem so telefonske številke matične enote, poveljnika enote, psihologa, kaplana ter telefon za klice v stiski, pri katerem je stalno dosegljiv psiholog, na katerega lahko pokliče kateri koli pripadnik SV ali njihov družinski član, ki je v stiski. Oblike in izvedbe psihološke podpore in pomoči med misijo so odvisne predvsem od velikosti kontingenta na misiji. Pri večjih kontingentih, kot je na npr. na Kosovu, je psiholog del enote in je konstantno prisoten. Manjše kontingente pa poskušamo podpirati s krajšimi delovnimi obiski. Tako so tudi vsebine psihologovega dela med

kontingetni lahko zelo različne. Pri večjih enotah je zelo veliko poudarka na skupinskih procesih v enotah in pomoči poveljniški liniji, pri upravljanju z njo, pri manjših kontingentih pa je več individualnega dela. Posebna pozornost pa je namenjena tudi vojakom na vrnitvi domov. Tudi pri tem nas je praksa neusmiljeno opozorila, da polletne odsotnosti od doma še zdaleč niso tako enostavne preizkušnje, kot se zdi na prvi pogled. V času vojakove odsotnosti se mora družina naučiti živeti brez njegove prisotnosti, kar pripelje najmanj do spremembe družinskih obveznosti in dnevne rutine, ter večje samostojnosti in avtonomije zakonca ali partnerja. Vojake pred prihodom domov opozarjamo na ta dejstva in jih poskušamo pripraviti na to, da lahko traja tudi nekaj mesecev, preden se bodo doma počutili »domače«. Pripravljeni naj bodo Poskušamo jih, da bodo ob prihodu domov potrpežljivi, da ne skušajo na silo znova vzpostaviti nadzora v družini ali jo v enem popoldnevu spraviti na »izhodiščno raven«. Da naj bodo pripravljeni na pogovor o družinskih vlogah in odgovornostih, naj se na začetku strpno in konstruktivno vključijo v spremenjeno družinsko rutino in jo šele potem (če je potrebno) spreminjajo. Vključevanje vojakov na operacije v tujini oz. kakršna koli daljša odsotnost od doma je za vsako družino (še posebej pa za družino s šoloobveznimi otroci) ali partnerstvo zahteven zalogaj. Kljub temu zavedanju pa se v praksi še vedno srečamo z izzivi, ki smo jim težko kos.

Tomaž Kovač, višji vojaški uslužbenec

Opravljanje dela v tujini, v okviru slovenskega kontingenta, v okviru mednarodne operacije KFOR je bila zame posebna izkušnja. Tako z osebnega, kot strokovnega vidika. Štiri mesece daleč od doma, družine, prijateljev in znancev. Delovne navade in utečeni postopki, ki jih v domačem okolju opravljam rutinsko, so bili v novem okolju le občasno potrebni. Novi sostanovanci, posebna namestitve v kontejnerjih, posebna vrsta prehranjevanja v skupni menzi, novi sodelavci (nadrejeni, ožji tim ter širše delovne zasedbe) in osebe baze, upoštevanje predpisov, ki veljajo za bazo, kjer je organizirano

delo, namestitve in prehrana, komuniciranje v več svetovnih jezikih – so vse elementi, ki posamezniku, ko se odpravi na delo v tujino, postavijo življenje na glavo. Okolje in delovne razmere so se z mojim odhodom na delo v Prištino, vojaško bazo Film City, kjer je poveljstvo NATO operacije KFOR, spremenile. Vsak večer sem ugibala ali bo internetni signal dovolj močan, da bo prenesel komunikacijo preko Skypa z mojima hčerka, ki sem ju od vsega, kar sem za štiri mesece pustila doma, najbolj pogrešala. Če ni šlo, je bila rezervna varianta mobilni. Sponzor pripadnikov slovenske vojske na tem področju je IPKO s svojim paketom nizke tarife telefonskih pogovorov. Zanimivo je, da te prijatelji in znanci bolj pogrešajo, ko si daleč od doma, kot kadar si doma ali pa si tudi pripadniki na delu v tujini za vse, ki jih želimo ohraniti v svojih življenjih, takrat vzamemo več časa in intenzivneje komuniciramo. Glede na to, da so vsi pripadniki na misiji brez družin in s tem tudi družinskih obveznosti, je precej več časa po opravljenem delu na voljo za sklepanje novih poznanstev, rekreiranje, branje, druženje... Sama sem vse našteje aktivnosti dobro izkoristila. V novem okolju sem bila z nekaterimi ljudmi skupaj praktično 24 ur na dan, 7 dni v tednu. Taka intenzivnost skupnega bivanja ne prenese pretvarjanja. Zato se poleg uradne organiziranosti in hierarhije vzpostavijo hkrati še vzporedni, naravni, pristni, močni medosebni odnosi, kar je bila zame ena največjih pridobitev sodelovanja na misiji. Spoznala sem ljudi, ki jih drugače verjetno v življenju ne bi srečala, kateri so mi v obeh štirimesečnih obdobjih mojega dela na Kosovu dali veliko neponovljivega, od katerih sem se lahko naučila precej novega, s katerimi sem se lahko preizkusila na do takrat nepoznanem delovnem področju in hkrati sem skupaj z njimi spet doživela nekaj mladostne razigranosti ob športu in prostem času. V okviru rednega dela sem poleg svojih kolegov iz Slovenije srečevala in delala s pripadniki vseh sodelujočih držav v mednarodni misiji, v zunanem okolju (izven baze) pa z domačini dežele, v kateri smo delovali, delavci drugih slovenskih ministrstev in služb, ki prav tako delujejo tam ter s tujci, ki opravljajo delo v drugih mednarodnih organizacijah. V bistvu je na relativno majhnem geografskem prostoru zbran »svet v malem«, ki bi s svojimi aktivnostmi rad pomagal pomoči potrebnim – vsak na svojem strokovnem področju, vsak po svojih zmožnostih, vsak na svoj način. Poleg predpisanih nalog, dogovorjenih ob odločitvi za sodelovanje na formalnih nivojih, včasih najintenzivnejši vtis pustimo pripadniki s svojo prisotnostjo in komunikacijo z domačini, ki imajo Slovence zelo v čislju, so do nas odprti in imamo zaradi tega tudi na stokovnem področju primerjalno prednost pred ostalimi sodelujočimi iz drugih držav. Na takšnem delu v tujini ni pomembno koliko je kdo star, ne od kod je doma, ne kaj je po izobrazbi. Pomembno je kakšni smo posamezniki v svoji biti in kako delujemo v skupini. Okoliščine so za vse pripadnike enake. Res pa je, da je izkušenj toliko, kolikor je pripadnikov, ki je svoje delo opravljalo v tujem okolju. Sama sem na obeh misijah dobila bogate izkušnje, ki so tudi v širšem delovnem okolju zelo cenjene.

Alenka Zajec, višja vojaška uslužbenka

Zjutraj na smučanje, popoldan pa na kopanje v toplo morje. Verjamem, da nekam znano zveni, vendar tokrat govorim o Libanonu, ki je za polovico manjši od Slovenije in ima več kot

200 kilometrov morske obale ter gorovje po imenu Lebanon, katerega najvišji vrh je Qurnat as Sawda s spoštljivimi 3080 metri višine. Zgodovina Libanona je burna in sega res daleč, daleč nazaj. Najbolje o tem priča dejstvo, da je najstarejši in že 7000 let stalno poseljen kraj na svetu ravno v Libanonu in se imenuje Byblos. Žal nam kot pripadnikom enot UNIFIL (United Nations Interim Force in Lebanon) ni bilo dano, čas pa nam tudi ni dopuščal, da bi obiskovali zgodovinska mesta in si ogledovali arheološka najdišča, imeli pa smo priložnost, da smo srečali veliko domačinov in poskusili vsaj nekaj njihovih tradicionalnih jedi, ki so bliže tistim, ki imajo radi bolj začinjeno hrano. Seveda pa o kakšnih pečenih prašičkih in podobnem ni potrebno razmišljati, saj jih v tem delu sveta ni prav dosti in še tisti, ki so, najverjetneje dočakajo visoko starost. Prav nasprotno pa je bila hrana v našem poveljstvu raznolika, evropska ali bolje rečeno italijanska, kar pomeni pašto na vse možne načine, dunajski zrezki pa niso bili iz »kralja živali ali t.i. ihanskega brancina«, temveč iz kakšne krave, ki je najverjetneje umrla od dolgega časa. Seveda bi delal krivico našim sosedom Italijanom, če bi napisal, da so slabo kuhali, saj je bilo hrane, zelenjave, sadja in sladoleda dovolj in bila je dobra. Tako smo pri tistem znanem reklu, da sta največja sovražnika vojakov na mirovnih misijah ravno alkohol in holesterol.

Vožnja skozi mestna in vaška naselja ob obali je pravo doživetje, saj vidite veliko hiš z ravnimi strehami, na strehah pa klasične sončne kolektorje za gretje sanitarne vode. Gabariti hiš so zelo različni, po večini pa so zaradi hribovitega terena prislonjene na hrib. Največje vile in palače, roko na srce ni jih malo, so postavljene kot gradovi na vrhu teh okroglih hribov, ostale, že omenjene, pa kot venec objemajo hrib. Ob večerih, ko mine največja vročina, družine prinesejo plastične stole na teraso ali pred vhod v hišo, in tam posedajo in se pogovarjajo. Takrat se lahko najbolje vidi pestrost verske sestave Libanoncev, saj so ženske napravljene v različna tradicionalna oblačila, ki jih predpisujejo njihove vere. Uradno je 16 religij (no, nam so rekli, da jih je 18), zanimivo pa je, da so tradicionalna oblačila najstrožje določena za ženske, kljub temu pa ni malo deklet, ki so oblečene po vzoru svojih vrstnic, ki jih vidimo na MTV. Libanonci so vsi po vrsti dobri trgovci in tu najdemo njihove korenine, saj so ravno Feničani iznašli denar. Na tržnicah najbolj izstopajo stojnice z raznimi začimbami in seveda esencami parfumov znanih in neznanih imen. Parfum je eno od najprimernejših daril, če se odpravite na obisk k arabski družini. Med obiski pa veljajo stroga pravila, saj s tradicionalno evropsko ljubeznivostjo, rokovanjem in gledanjem v oči v tem delu sveta ne pridete daleč. Zato je najbolje, da se kontakt vedno vzpostavi z moškim članom družine. Ko in če ženska sama ponudi roko ali pa jo moški gospodar povabi v družbo, pa je primerno, da del naše naklonjenosti in spoštovanja namenimo tudi ženski. V vseh 6 mesecih smo delovali samo južno od reke Litani. V tem času smo imeli kar nekaj priložnosti tudi za spoznavanje kulture lokalnega prebivalstva, ki je bilo po naših izkušnjah prijazno in prijetno, če le nisi imel s seboj fotoaparata ali pa pomolil noge v njihov »vrtiček«. V teh mesecih smo preventivno delovali in preprečevali sovražne aktivnosti obeh strani, v nekaterih primerih pa smo bili priča raketiranju Izraela in njihovim povračilnim ukrepom. Zaradi našega dela nam lokalno prebivalstvo ni bilo najbolj naklonjeno in klasična oblika negodovanja ter pogosta igra otrok je metanje kamenja v mimovozeča vozila UNIFIL. Navedeno je precej povezano s

trenutno situacijo ter uspešnostjo vojakov UNIFIL pri izpolnjevanju njihovega poslanstva.

Bogo Steklasa, višji vojaški uslužbenec

Danes (8. maja 2011) je za menoj dobrih osem mesecev na misiji. Po vojaško bi to pomenilo natančno 259 dni na misiji. Manjka pa mi še natančno 23 dni do zaključka. Kaj to pomeni? Predstavljajte si življenje znotraj obzidja z bodečo žico na vrhu, varnostne kamere na vsakem koraku, na glavnem vhodu straža, vendar vse skupaj rešuje dobra družba italijanskih vojakov. Na prste ene roke lahko preštejem še nekaj civilistov, ki delijo z nami to vojaško življenje. Kako se počutim? Jaz zelo dobro, drugače bi verjetno težko preživela na misiji tako dolgo. Lahko bi rekla, da sem tu odkrila delo, ki me zelo veseli. Gre za delo pri projektih, s katerimi skušamo okrepiti afganistanske vladne institucije, preko katerih pomagamo lokalnemu prebivalstvu. Poleg dela, ki me veseli, pa tukaj odkrivam in spoznavam nove kulture, običaje, navade, spoznavam nove ljudi, skratka, skoraj bi lahko rekla, da ni časa za dolgčas in brezdelje. Moj delovni dan se prične z zgodnjim jutranjim odhodom v telovadnico. Dobra stran življenja z vojniki je ta, da imajo vedno »s seboj« fitness in dobro hrano. Le-ta je zelo dobrodošla na misijah, vendar so njeni negativni učinki lahko zelo hitro vidni, še posebno pri ohranjanju forme. Z malo volje, truda in samodiscipline pa je rezultat na dosegu. Po prihodu v pisarno sledi obvezna jutranja kavica in klepet z italijanskimi kolegi o dnevnih aktivnostih, v katere pa so vedno vključeni tudi naši afganistanski prevajalci. Brez njih bi bili izgubljeni. Predstavljajo nam okno v svet in so prvi stik z afganistansko kulturo. Če nas doleti sreča, nam z veseljem pričarajo afganistanski večer z lokalno hrano in glasbo. Hrana je zelo preprosto pripravljena, na vodi kuhan riž z začimbami, špinača s fižolom, mesna nabodala in čevapčiči. Ob slednjih se italijanskim kolegom zasmeji srce, ker se spominjo na preživete misije na Balkanu. Potem me z besedami kot so »živeli« in »dobar tek« želijo prepričati, da znajo nekaj slovenskih besed. Kakšni pa so Afganistanci? Zelo umirjeni, spoštljivi in zadržani. Potrebujemo kar nekaj časa, da se tujca navadimo in ga sprejmemo. Vendar se potrpežljivost poplača s korektnim in profesionalnim odnosom. Sama pa sem vedno najbolj navdušena nad žensko družbo. Imela sem priložnost srečati študentke z univerze Herat, ženske v zaporu in na eni izmed delavnic za aktivne ženske v politiki. Vsakokrat je bil prvi stik nekoliko zadržan, po nekaj minutah pogovora pa te sprejmejo medse in te pričnejo spraševati vse mogoče stvari. Predvsem v mlajši ženski generaciji se iskri notranji nemir, močna notranja energija in volja za spremembe, kar me zelo veseli, saj verjamem, da bodo one naredile velike korake naproti spremembam. Vse, kar potrebujejo, je čas in nekaj asistence.

Melita Šinkovec, civilna funkcionalna strokovnjakinja

Ne vem točno, kako je prišlo do odločitve, da se prijavim na misijo v Afganistan, da s 37 vojniki iz celjske vojašnice, v kateri sem služboval takrat, odidem na šestmesečno potovanje v neznano: v prostor z omejenimi socialnimi interakcijami, v prostor, o katerem sem vedel (pre)malo, v prostor, kjer se moj

dan ne bo začel rutinsko, in sicer z jutranjo kavico v kantini, s kovanjem načrtov, kam se bomo vsi odpravili na rekreacijo in kako bo potekal naš službeni dan. Predvsem me je čakalo potovanje, na katerem se bom v šestih mesecih moral naučiti shajati z različnimi karakterji, kjer higiena ne bo na višku in kjer domača postelja ne bo dišala po moji zaročenki in se iz otroške sobe ne bo slišal glas najinega sinka. Tako sem hladnega februarkega jutra, ko sem zapuščal domačo tla, v glavi postavil zapornice, ki čustvom niso dovoljevala na plano. Ko sem se usedel v vojaški avtobus in se odpeljal nekaj sto kilometrov stran, sem svoj svet pustil tam. Ob pristanku v Afganistanu, provinci Herat pa se je zame začel nov svet. Živeli smo v majhni bazi, ki je bila v sklopu letališča. Okoli baze so bili peščeni nasipi opremljeni z opazovalnicami. Bili smo po štirje v bivalnikih, ki so bili razvrščeni v ulice, te smo poimenovali Slovenske ulice. V bazi so živeli še Italijani, Španci in Bolgari. Znotraj baze smo imeli košarkarsko in odbojgarsko igrišče, kantino in za nas najljubšo internetno sobo, v kateri smo preživeli največ prostega časa, za pogovore z domačimi in vzpostavljali vsaj virtualni stik z zunanjim svetom. Pokrajina zunaj baze pa je bila zelo umazana. Domačini so tako prodajali meso na ulicah, po katerih je bila po tleh speljana kanalizacija, na nebu pa žgoče sonce s kakšnimi 40° C. Sicer je bila hrana v bazi precej italijanska. Kuharji so bili Italijani, jedli smo veliko testenin, riža in rib, pripravljenih na več načinov. Ker sem vsejed, nisem bil nikoli lačen in ker rad kampiram, mi prav tako ni bilo moteče opravljati higienskih potreb nekaj metrov izven zabojnika, v za to narejenih prostorih. Tako je bil moj začetek v novem svetu precej lažji kot sem menil, da bo. V začetni fazi življenja na misiji smo se soočili z dejstvom, da se moramo kljub 40°C, z dolgimi rokavi, pokrivalom in še kakšnim kosom opreme veselo izpostavljati soncu. A meni je vreme ugajalo. Najljubši pa so bili odhodi izven baze. Ker sem delal kot voznik, sem prevozil in videl velik del province Herat in se po posušeni rečni strugi peljal tudi do iranske meje. To so nepopisni občutki, ko pred sabo ne vidiš ničesar, le puščavo. Morda se sprašujete, če me je bilo strah. Če bi me bilo, svojega poslanstva ne bi mogel opravljati stoo odstotno, zato sem strah pustil nekje zadaj, morda v podzavesti. Tudi spoznavanje domačinov je bila svojevrstna izkušnja. Največ stikov sem imel z otroki, ki so me presenetili s hitrim učenjem tujih jezikov in tako sem jih tudi sam naučil nekaj osnovnih slovenskih besed. Čudil pa sem se, kako da ta suhcena bitja ne podležejo infekcijam, saj je za njihove primarne potrebe storjenega premalo. Tudi moj največji strah je bil strah pred okužbo s kakšno nalezljivo boleznijo. Tako sem se po dobrih dveh mesecih navadil na življenje v novem svetu in vedno več časa mi je ostalo za razmišljanje. Misli so mi nenehno uhajale domov. Pogrešal sem leto dni starega sina in se spraševal o njegovi reakciji, ko se bova spet videla. Težke misli sem zamenjal z vzpodbudnimi, ki so bile zapisane v pismih, darilih in fotografijah ki mi jih je pošiljala družina. Vem, da bi brez njih težje zdržal do konca, zato sem še danes hvaležen za vse spodbudne misli. Letos mineva peto leto od edinstvene, neponovljive izkušnje, ki sem jo preživel v Afganistanu. Tam sem spoznal, da lahko ljudje prav tako funkcionirajo tudi z mnogo manj dobrinami, kot jih imamo na razpolago mi.

desetnik Boštjan Pogorevc

Vojaški zdravnik pozna značilnosti bolezni, ki se pojavljajo na območju delovanja misije, poznati mora mehanizme in zdravljenje strelnih in ostalih vojnih poškodb, skrbeti mora za dobro psihofizično stanje pripadnikov kontingenta. Pogosto je zdravnik kirurg v vlogi poveljnika vojaške zdravstvene enote. Poleg medicinskih znanj mora zdravnik imeti opravljena vsaj temeljna vojaška usposabljanja in preizkuse ravnanja z orožjem.

4.

ZDRAVNIK KIRURG NA VOJAŠKI MISIJI

Kot zdravnik kirurg in obenem pripadnik rezervne sestave Slovenske vojske sem deloval v XIV. kontingentu Slovenske vojske na vojaški misiji ISAF v Afganistanu. Vojna kirurgija in vojna medicina se tako v organizaciji kot v doktrini nekoliko razlikujeta od mirnodobne medicine. Izredno pomembna sta dobra priprava in načrtovanje dela zdravstvene enote že pred odhodom na misijo. Vojaška zdravstvena služba pred odhodom na misijo opravi zdravniške preglede vseh pripadnikov kontingenta. Grobo okolje, povsem drugačne klimatske razmere, posebni pogoji dela (vojne razmere) zahtevajo dobro psihofizično pripravo vojakov in temu primeren temeljit zdravniški pregled. Za delovanje zdravstvene enote je potrebno načrtovati vsebino in količino potrebne opreme in zdravil za delovanje na vojnem območju. Oskrba z zdravili in sanitetnim materialom je pogosto motena ali celo onemogočena. Vloga vojaškega zdravnika je večplastna. Vojaški zdravnik mora poznati značilnosti bolezni, ki se pojavljajo na območju delovanja misije, poznati mora mehanizme in zdravljenje strelnih in ostalih vojnih poškodb, skrbeti mora za dobro psihofizično stanje pripadnikov kontingenta, pogosto je zdravnik kirurg v vlogi poveljnika vojaške zdravstvene enote. Poleg medicinskih znanj mora zdravnik imeti opravljena vsaj temeljna vojaška usposabljanja in preizkuse ravnanja z orožjem. Poznati mora taktiko reševanja v vojnih razmerah, taktiko reševanja s helikopterji. Posebno pomembno je poznavanje in organiziranje dela zdravstvene enote v primeru več žrtev hkrati – »mass call«. Kot poveljnik medicinske enote zdravnik aktivno sodeluje pri načrtovanju in izvajanju vojaških nalog. Glavna naloga na misiji je bila zagotoviti zdravstveno oskrbo za pripadnike XIV. kontingenta ISAF. Medicinsko enoto na primarnem nivoju imenujemo v vojaškem žargonu imenujemo ROLE 1, sestavljajo jo zdravnik, med. tehnik in dva bojna bolničarja, z delovanjem mora pričeti v najkrajšem možnem času. Oprema in sredstva so skrbno načrtovani pred

misijo, zdravstvena ekipa pa se mora ves čas prilagajati novonastalim razmeram in potrebam. Na primarnem nivoju je vojaška zdravstvena enota dolžna zagotoviti nujno medicinsko pomoč, oživljanje in stabilizacijo poškodovanih in obolelih ter pripravo na morebitno evakuacijo. Brezpogojno je na razpolago vsem pripadnikom bojnih enot. Pomanjkanje opreme nikakor ne more biti izgovor za slabo medicino. Zaradi grobih klimatskih razmer v Afganistanu, kjer temperaturna nihanja dosegajo intervale od -10°C do $+20^{\circ}\text{C}$ v istem dnevu in do 45°C v poletnih mesecih, izredno suhega zraka, velike količine prahu v zraku in visoke obremenjenosti s hrupom smo obravnavali predvsem obolenja zgornjih dihalnih poti, alergijska obolenja, obolenja oči in ušes. Pogosta so bila obolenja povezana s stresom. Pogostost obolenj vojakov je prikazana na tabeli (glej: www.revijavita.si). Obravnava obolenj vojakov na misiji in vojnem območju ima posebnost glede opredeljevanja trajanja bolezni in ocene zmožnosti vojaka za opravljanje nalog. Izguba vojaka zaradi obolevnosti lahko na določenih nalogah ogrozi varnost celotnega kontingenta. Posebno zahtevno mesto pri obravnavi obolelih ima odločitev o evakuaciji in morebitni prekinitvi misije pripadnikov kontingenta. Nekatera obolenja, ki v mirnodobnem času ne zahtevajo posebne pozornosti, lahko v vojnih razmerah pomenijo zelo zahtevno obravnavo, npr. zobobol lahko v odsotnosti zobozdravnika pomeni velik logistični izziv – evakuacijo do možnosti zobozdravstvene oskrbe. Zdravstvena služba mora spremljati in se ustrezno odzvati ob morebitnem pojavu nalezljivih bolezni in zastrupitvi s hrano. Kot kirurg travmatolog sem imel možnost delovati v okviru ameriške poljske bolnišnice. Bolnišnica je bila postavljena kot šotorski modularni sistem. Bolnišnico označuje hitra postavitve, velika mobilnost, zmožnost operativne oskrbe desetih poškodovancev dnevno ali 30 poškodovancev v 72 urah. V bolnišnični strukturi delujejo 3 kirurgi (2 splošna in 1 travmatolog), 2 anesteziista ter tehniki in bolničarji. Izvajali smo

kirurške postopke po načelih ATLS (Advanced Trauma Life Support) in v primeru vojnih poškodb izključno principe kirurškega nadzorovanja škode – DCS (Damage Control Surgery) na dveh operacijskih mizah hkrati. Nekaj težav je sprva bilo s komunikacijo in poimenovanjem kirurških inštrumentov. Drugačno kot v mirnodobni kirurgiji je sledenje operiranih bolnikov in zgodnje odpuščanje operirancev. Po načelih vojne kirurgije moramo vse operirane poškodovance odpustiti ali premestiti v 24 urah, kajti tovrstna kirurška ekipa in celotna poljska bolnišnica je namenjena oskrbi poškodovanih z bojišča. Razmere se lahko hitro spremenijo in poljska bolnišnica mora biti ves čas pripravljena na sprejem več poškodovanih hkrati. Najpogostejše vojne poškodbe so strelne rane in hkratne amputacije več udov s pridruženimi opeklinami. Posebna pomena je za kirurga poznavanje razvrščanja poškodovanih glede na težo poškodb – triaža. Za razliko od mirnodobnih razmer vojna kirurgija dopušča kategorijo poškodb, ki niso združljive z možnostjo oskrbe in preživetjem. Ranjenim s tovrstnimi poškodbami omogočimo, da dostojno umrejo. Varnostne razmere so dopuščale občasno kirurško oskrbo nujnih in nekaterih najpogostejših obolenj lokalnega prebivalstva, s čimer smo si pridobili zaupanje in s tem izboljšali varnostne razmere. Pri lokalnem prebivalstvu smo poleg vojnih poškodb operativno večinoma zdravili dimeljske kile, zlome dolgih kosti in nekatere vrste tumorjev. Pridobljene izkušnje tako na primarnem nivoju zdravstvene oskrbe kot v poljski bolnišnici na neposrednem vojnem območju imajo posebno težo v času vedno pogostejših izrednih razmer ali zaradi naravnih in masovnih nesreč, družbenih konfliktov in grozečih terorističnih napadov. Medicinska služba v izrednih razmerah zahteva drugačno organizacijo in logistično podporo. Smo v Sloveniji dovolj pripravljeni?

Andrej Strahovnik, dr. med.
Travmatološki oddelek, Splošna bolnišnica Celje

Mogoče težava ni v tem, da naju gleda pes.

Lahko je povsem nekaj drugega.

52% moških po 40. letu trpi zaradi erektilne motnje (EM)¹
95% vseh primerov je ozdravljivih²

nič **več** izgovorov

Pogovorite se s svojim zdravnikom o EM ali obiščite najinaintima.si.

Lilly